

VADLĪNIJAS IEDZĪVOTĀJU PADOMJU VEIDOŠANAI PAŠVALDĪBĀS

Autores:

Līga Stafecka, Agnese Frīdenberga

RĪGA, 2022

Vadlīnijas sagatavotas projekta "Interesešu aizstāvība demokrātijas un pārvaldes kvalitātes spēcīgāšanai" ietvaros ar Sabiedrības integrācijas fonda finansiālu atbalstu no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem.

Par Vadlīniju saturu atbild biedrība
"Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS."

Kontakti:

Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS
Alberta iela 13, Rīga LV-1010
+371 67039252, info@providus.lv

Sabiedrības integrācijas
fonds

PROVIDUS
DOMNICA

S A T U R S

Par vadlīnijām.....	4
1. Kādēļ pašvaldībās ir vērts veidot Iedzīvotāju padomes?	5
2. Pašvaldību likuma regulējums konsultatīvo padomju, tai skaitā Iedzīvotāju padomju darbībai.....	7
3. Iedzīvotāju padomju darbības svarīgākie jautājumi.....	10
3.1. Iedzīvotāju padomes nolikums.....	10
3.2. Iedzīvotāju padomes izveidošana.....	12
3.3. Iedzīvotāju padomes kompetence.....	15
3.4. Iedzīvotāju padomes darba organizācija.....	17
3.5. Informācijas aprīte starp Iedzīvotāju padomi un pašvaldību	19
4. Izaicinājumi un risinājumi: biežākie izaicinājumi Iedzīvotāju padomju darbībā un to risināšanas iespējas	22
Pielikums – paraugnolikums	27

Par vadlīnijām

Vadlīnijas ir izstrādātas līdz ar jauna Pašvaldību likuma pieņemšanu, ko bija nepieciešams darīt, īstenojot administratīvi teritoriālo reformu. Likumā ir likts liels uzsvars uz sabiedrības līdzdalību pašvaldību darbībā - atsevišķa nodaļa paredzēta dažādiem ar līdzdalību saistītiem jautājumiem. Viens no tiem ir Iedzīvotāju padomes - līdzdalības iespēja vietējām kopienām iesaistīties pašvaldības darbībā un aizstāvēt savas intereses. Iedzīvotāju padomju veidošanu īpaši aizstāvēja Valsts prezidents, lai stiprinātu vietējās kopienas un demokrātiju pašvaldībās¹. Līdz šim dažas pašvaldības pēc savas iniciatīvas bija jau izveidojušas Iedzīvotāju padomes, jaunais likums uz to mudina arī citas pašvaldības, taču tā vēl ar vien paliek pašvaldību izvēle padomes veidot.

Pašvaldībās daudzviet darbojas nozaru konsultatīvās padomes, piemēram, uzņēmēju, jaunatnes lietu, integrācijas, senioru un citas. Iedzīvotāju padomes arī ir konsultatīvas padomes, taču to mērķis ir pārstāvēt teritoriālo vienību iedzīvotāju intereses pašvaldībā. Tās dod iespēju novada teritoriju iedzīvotājiem konsultēt pašvaldību par šīs teritorijas vajadzībām un interesēm. Tas ir arī būtiskākais Iedzīvotāju padomju pienums, proti, vietējiem iedzīvotājiem novada teritorijā ir iespēja panākt lielāku pašvaldības uzmanību savas teritorijas vajadzībām, savukārt pašvaldībai ir iespēja daudz labāk pārzināt katras teritorijas vajadzības, lai uz šīs informācijas pamata plānotu pašvaldības attīstību, budžetu.

Iedzīvotāju padome ir brīvprātīga iedzīvotāju konsultatīva institūcija, lai nodrošinātu vietējo kopienu iedzīvotāju interešu pārstāvību un pašvaldības teritorijas attīstību, veicinot iedzīvotāju savstarpējo sadarbību un saskaņotu rīcību kopējam labumam (Pašvaldību likums, 58.panta pirmā daļa).

Vadlīnijas ir domātas pašvaldībām, kuras vai nu apsver, vai ir jau izlēmušas tuvākajā laikā veidot Iedzīvotāju padomes. Vadlīniju mērķis sniegt atbalstu pašvaldībām un aktīvajiem iedzīvotājiem, lai Iedzīvotāju padomju izveidošana sniegtu maksimāli efektīvu rezultātu, proti, lai Iedzīvotāju padomes sniegtu pēc iespējas lielāku labumu gan iedzīvotājiem, gan pašvaldībām.

Vadlīnijās var atrast atbildes uz šādiem jautājumiem:

1. Kādēļ būtu vērts veidot Iedzīvotāju padomes, ko pašvaldība un iedzīvotāji no tā iegūst?
2. Kāds ir Pašvaldību likumā noteiktais regulējums konsultatīvo padomju, tai skaitā Iedzīvotāju padomju darbībai?
3. Kā praktiski izveidot Iedzīvotāju padomes (izveidošana, darbība, kompetence, komunikācija utt.)?

¹ Valsts Prezidenta paziņojums nr.2. 01.02.2021. Pieejams šeit: <https://likumi.lv/ta/id/320687-par-veletiem-vietejo-kopienu-parstavjiem-pagastu-un-pilsetu-iedzivotaju-padomes>

4. Kādi ir galvenie riski vai izaicinājumi, kas jāņem vērā, veidojot iedzīvotāju padomes, un kā tos risināt?

Līdz šim lielākā Iedzīvotāju padomju pieredze ir Rēzeknes novadā, kur tās tika izveidotas 2009.gadā, kā arī Līvānu novadā, kur ap 2000.gadu tika izveidotas Iedzīvotāju valdes. Šo vadlīniju izstrādei tika veikts padziļināts Rēzeknes novada Iedzīvotāju konsultatīvo padomju darbības izvērtējums, jo to darbība ir tuvāka jaunajā Pašvaldību likumā noteiktajam regulējumam².

Pateicamies par sniegto konsultatīvo atbalstu Vadlīniju izstrādē Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai, īpaši, Ilzei Ošai, Martai Bergmanei, Viesturam Razumovskim un Diānai Rasumai. Tāpat pateicamies visiem NVO pārstāvjiem un sabiedriskajiem aktīvistiem, kas deva padomus vadlīniju saturam, kā arī visiem intervētajiem Iedzīvotāju padomju pārstāvjiem Latvijas pašvaldībās, īpaši Rēzeknes novada Iedzīvotāju konsultatīvo padomju pārstāvjiem.

1. Kādēļ pašvaldībās ir vērts veidot Iedzīvotāju padomes?

Pašvaldības ir izveidotas, lai strādātu vietējo iedzīvotāju labā. Lai varētu šo uzdevumu pildīt, pašvaldībai nepieciešams regulāri konsultēties ar saviem iedzīvotājiem – noskaidrot viedokli, apzināt vajadzības, kopīgi meklēt labākos risinājumus utt. Tāpat pašvaldībai jārada pietiekamas iespējas pašiem iedzīvotājiem iesaistīties ar savu iniciatīvu pašvaldības darbībā. Tādēļ regulāras, jēgpilnas konsultācijas ar iedzīvotājiem par pašvaldības darbību ir viena no svarīgākajām labi pārvaldītas pašvaldības pazīmēm.

Jaunus izaicinājumus sabiedrības līdzdalībā ir radījusi administratīvi teritoriālā reforma, jo vairums no pašvaldībām ir kļuvušas ievērojami lielākas un palielinājusies fiziskā distance starp iedzīvotājiem un vietējo pašvaldību, pašvaldību pārvaldība palikusi bezpersoniskāka, mainījusies savstarpējā saziņa, atsevišķu pakalpojumu sniegšanas kārtība. Lai iedzīvotāji nejustos aizmirsti vai bezspēcīgi ietekmēt savas pašvaldības lēmumus, pašvaldībām svarīgi izveidot pietiekami plašas iespējas iedzīvotājiem ietekmēt pašvaldības darbību.

Galvenie ieguvumi no Iedzīvotāju padomēm:

1. **Vietējo teritoriju interešu pārstāvība** – tiek radīta sabiedrības līdzdalības platforma, kurā vietējie iedzīvotāji savstarpēji apspriež vietējai teritorijai, iedzīvotājiem svarīgus jautājumus un pievērš tiem pašvaldības uzmanību, lai tos pēc iespējas risinātu, tai skaitā prioritizējot investīcijas, plānojot budžetu.

² Izpētes ietvaros tika veiktas fokusgrupas ar Rēzeknes novada iedzīvotāju konsultatīvo padomju (kopumā 17 no tobrīd 24 padomēm) pārstāvjiem, kā arī intervijas ar pašvaldības priekšsēdētāju un speciālisti. Tāpat izpētes ietvaros tika apzināta arī Tukuma novada pašvaldības un Limbažu iedzīvotāju padomju pieredze, kā arī Pāvilostas pieredze.

2. **Precīzāka informācija pašvaldībai par daudziem jautājumiem, kas ir būtiski pašvaldības pārvaldīšanai**, piemēram, par nepieciešamajiem pakalpojumiem un to pieejamību, kvalitāti; par teritorijas vajadzībām, izstrādājot pašvaldības attīstības plānošanas dokumentus; par vietējās administrācijas darbību; par vietējo kopienu noskaņojumu, gatavību līdzdarboties pašvaldības darbībā utt.
3. **Vietējo iedzīvotāju aktivizēšana** – iedzīvotājiem, brīvprātīgi iesaistoties šādā padomē un arī piedaloties tādas ievēlēšanā, tiek veicināta pašiniciatīva, līdzatbildības uzņemšanās par vietējo dzīvi un pieņemtajiem lēmumiem, kā arī piederības vietējai kopienai stiprināšana. Pašvaldības bieži min, ka iedzīvotāji ir pasīvi, taču, lai to mainītu, svarīgi sistemātiski ar iedzīvotājiem sazināties, konsultēties, radīt viņiem platformu, kur paši var uzņemties arvien lielāku atbildību. Iedzīvotāju padomju darbs aktivizē iedzīvotājus būt līdzatbildīgiem par savu labklājību, teritorijas labiekārtošanu, utt. Iedzīvotāju padomju darbs iemāca iedzīvotājus savstarpēji sadarboties, meklēt kompromisus, izsvērt – kas ir prioritātes un kas var pagaidīt, īpaši gadījumos, kad ir ierobežoti resursi.
4. **Labāka informācijas aprīte starp iedzīvotājiem un pašvaldību** – pašvaldībai ir iespēja labāk sasniegt iedzīvotājus, nodot svarīgu informāciju, tostarp, ja tas nepieciešams tikai noteiktā teritorijā, kā arī iedzīvotāji ir labāk informēti par to, kā darbojas pašvaldība un kā tajā tiek pieņemti lēmumi, labāk izprot pieņemtos lēmumus, ir informēti par plānotām darbībām utt. Laba informācijas aprīte veicina sabiedrības uzticēšanos pašvaldībai.
5. **Nomales efekta mazināšana** – novada pašvaldībai, regulāri apzinot Iedzīvotāju padomju viedokli par dažādiem jautājumiem, kā arī sniedzot informāciju par gaidāmajiem lēmumiem, iesaistot to sagatavošanā (piemēram, pašvaldības budžeta izstrādes procesā), tiek mazināts "nomales efekts", proti, attālāku teritoriju iedzīvotājiem neveidojas sajūta, ka par viņiem pašvaldība ir aizmirsusi, viņu intereses nerūp. Tas ir īpaši svarīgi gadījumos, kad no attiecīgās teritorijās pašvaldības domē nav ievēlēts neviens deputāts, jo šādos gadījumos iedzīvotājiem ir izteiktāka sajūta, ka viņu intereses pašvaldībā nevies neaizstāv.
6. **Vietējo iedzīvotāju saliedētības un noturīguma veicināšana krīžu gadījumos** – aktīvie iedzīvotāji ir ļoti nozīmīgs atbalsts dažādu krīžu apstākļos (plūdi, pandēmija, kara draudi utt.), lai pašvaldība varētu operatīvi organizēt dažāda veida atbalstu vietējiem iedzīvotājiem. Aktīvo iedzīvotāju grupas var būt ļoti nozīmīgs atbalsts, lai sniegtu palīdzību tiem, kam tā ir īpaši nepieciešama, ko pašvaldība citādi nevarētu izdarīt vai izdarītu stipri novēloti. Iedzīvotāju padomju pārstāvji labi zina līdzcilvēkus un viņu vajadzības, bauda zināmu iedzīvotāju uzticību, kuri viņus atbalstījuši darbam iedzīvotāju padomē. Tādēļ Iedzīvotāju padomju pārdomātai izveidei var būt ļoti nozīmīga ilgtermiņa sociāla ietekme.

2. Pašvaldību likuma regulējums konsultatīvo padomju, tai skaitā Iedzīvotāju padomju darbībai

Pašvaldībās līdz šim darbojās nozaru konsultatīvās padomes (jaunatne, uzņēmēji, seniori, integrācija, utt.), taču Iedzīvotāju padomju darbs vairāk vērsts uz konsultācijām ar dažādām teritoriālajām kopienām un to interesēm. Katru no šiem konsultatīvajiem virzieniem regulē cita Pašvaldību likuma norma. **Likumdevējs paredzējis, ka nozaru konsultatīvo padomju darbība notiek saskaņā ar Pašvaldību likuma 53.pantu, savukārt Iedzīvotāju padomju – teritoriālo konsultatīvo padomju – darbība pēc 58.panta.** Galvenās atšķirības šo konsultatīvo mehānismu darbības regulējumā atspoguļotas zemāk tabulā nr.1.

Līdz šim izveidotās Iedzīvotāju padomes tika veidotas saskaņā ar regulējumu, kas jaunajā Pašvaldību likumā ietverts 53.pantā, precīzāku Iedzīvotāju padomju darbību nosakot pašvaldības izdotā nolikumā. Ar jaunā Pašvaldību likuma pieņemšanu veidojas netipiska situācija, ka pašvaldībām no juridiskā viedokļa Iedzīvotāju padomju veidošanā ir iespēja iet divus ceļus – vai nu atbilstoši 53.pantam vai 58.pantam. Tomēr jānorāda, ka likumdevēja un arī Valsts prezidenta iecere vietējo kopienu pārstāvniecības stiprināšanai ir iebūvēta Pašvaldību likuma 58.pantā, nostiprinot tajā padomes kompetences kodolu un pamata tiesības.

Tabula nr.1: Nozaru konsultatīvo padomju un Iedzīvotāju padomju darbības regulējums Pašvaldību likumā

	53. pants. Konsultatīvās padomes un komisijas <i>Nozaru konsultatīvās padomes</i>	58. pants. Iedzīvotāju padome <i>Teritoriālas kopienu konsultatīvās padomes</i>
Izveidošanas mērķis	Lai iesaistītu sabiedrību atsevišķu pašvaldības funkciju vai uzdevumu pildīšanā.	Lai nodrošinātu vietējo kopienu iedzīvotāju interešu pārstāvību un pašvaldības teritorijas attīstību, veicinot iedzīvotāju savstarpējo sadarbību un saskaņotu rīcību kopējam labumam.
Lēmums par izveidošanu	Lēmumu par izveidošanu pieņem dome. Nozaru konsultatīvo padomju izveidošanas nepieciešamību nosaka domes lēmums vai domes pieņemts nolikums.	Lēmumu par izveidošanu pieņem dome, apstiprinot nolikumu – saistošos noteikumus.
Lēmums par konsultatīvās	Konsultatīvās padomes sastāvu apstiprina dome.	Padomes sastāvu nosaka paši iedzīvotāji.

padomes sastāvu		Padomi ir tiesīgas vēlēt fiziskās personas, kuras sasniegušas 16 gadu vecumu un ir Latvijas Republikas pilsoņi vai tādi Eiropas Savienības pilsoņi, kuri nav Latvijas Republikas pilsoņi, bet ir reģistrēti Fizisko personu reģistrā. Citus ar dzīvesvietu vai īpašuma piederību saistītus priekšnoteikumus dalībai padomes vēlēšanās var noteikt padomes nolikumā.
Konsultatīvās padomes locekļi	Ierobežojumi nav noteikti, pašvaldība nosaka konsultatīvās komisijas locekļu sastāvu. Pašvaldību likums nosaka, ka konsultatīvās padomes vai komisijas sastāvā var iekļaut domes deputātus.	Par padomes locekli var būt fiziskā persona, kura sasniegusi 16 gadu vecumu un ir Latvijas Republikas pilsonis vai tāds Eiropas Savienības pilsonis, kurš nav Latvijas Republikas pilsonis, bet ir reģistrēts Fizisko personu reģistrā. Likumā noteikts, ka par padomes locekli nav atļauts būt domes deputātam, pašvaldības izpilddirektoram un viņa vietniekam.
Kompetences apjoms	Nosaka pašvaldība lēmumā par izveidošanu vai domes pieņemtajā nolikumā. Nozaru konsultatīvām padomēm parasti nav saistošas lemsšanas tiesības.	Pašvaldību likums nosaka kompetences kodolu, kā arī paredz, ka dome nolikumā var noteikt papildu kompetenci. Likumā noteikts, ka padome izskata no Pašvaldību likuma 4. panta pirmās daļas 2., 5. un 12. punktā noteiktajām pašvaldības funkcijām izrietošus jautājumus (teritorijas labiekārtošana, kultūra, vietējā uzņēmējdarbība), kas skar padomes darbības teritorijas iedzīvotāju intereses, un iesniedz lēmumu projektus izskatīšanai domē. Likums nosaka, ka domei ir pienākums noskaidrot padomes viedokli, pirms pieņemt lēmumu par izmaiņām iepriekš uzskaitīto pašvaldības funkciju izpildes kārtībā, ja tās var skart padomes darbības teritorijas iedzīvotāju intereses.

Tiesības	Likumā nav definētas, pašvaldība to nosaka lēmumā par izveidošanu vai konsultatīvās padomes nolikumā.	Tiesības iesniegt Domes sēdē izskatāmu lēmumprojektu <i>Pašvaldību likuma 36.panta pirmās daļas 6.punkts.</i> Tiesības ierosināt publisko apspriešanu, domei par to pieņemot lēmumu. <i>Pašvaldību likuma 54.panta otrā daļa</i>
Darba organizācija	Konsultatīvās padomes darba organizāciju nosaka domes lēmums vai domes pieņemts nolikums.	Dome izdod padomes nolikumu – saistošos noteikumus, kuros nosaka padomes darbības nosacījumus, tai skaitā arī padomes darbības teritoriju, padomes locekļu skaitu, padomes darbības termiņu, kārtību, kādā pašvaldības institūcijas izskata Iedzīvotāju padomes iesniegumus.
Atalgojums	Pašvaldību likumā noteikts, ka par darbu konsultatīvajā padomē vai komisijā var noteikt atlīdzību atbilstoši Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumam, un to sedz no pašvaldības budžeta.	Likums šo jautājumu neregulē. Taču, ņemot vērā to, ka Iedzīvotāju padomes arī ir konsultatīvas institūcijas, pašvaldība var lemt arī par darbu Iedzīvotāju padomē noteikt atlīdzību līdzīgi, kā tas ir citu konsultatīvo padomju gadījumā.
Atklātības prasības	Konsultatīvās padomes vai komisijas sēdes ir atklātas. Konsultatīvo padomju un komisiju sēdes tiek protokolētas, protokoli tiek publicēti pašvaldības oficiālajā tīmekļvietnē. Informāciju par konsultatīvās padomes vai komisijas, izņemot komisijas, kura tiek izveidota uz citu likumu pamata, sēdes norises laiku un darba kārtību ne vēlāk kā trīs darbdienu pirms tās norises vai, ja minēto termiņu nav iespējams ievērot, nekavējoties pēc sēdes sasaukšanas publicē pašvaldības oficiālajā tīmekļvietnē, ievērojot likumā noteiktos informācijas pieejamības ierobežojumus.	Likumā nav noteiktas īpašas prasības. Dome, izdodot padomes nolikumu, var noteikt atklātības prasības.

Avots: Providus veidotais apkopojums

3. Iedzīvotāju padomju darbības svarīgākie jautājumi

Iedzīvotāju padomju izveidošana ir pašvaldības brīvprātīgs lēmums.

Jaunais Pašvaldību likums dod lielu rīcības brīvību pašvaldībām noteikt, kā Iedzīvotāju padomes tiek ievēlētas, kā tiek organizēts to darbs, kāda ir to kompetence, vienlaikus likumā noteikti atsevišķi Iedzīvotāju padomju darbības parametri.

Šajā nodaļā apskatīti svarīgākie jautājumi par Iedzīvotāju padomju darbību, norādot ne vien likumā paredzēto regulējumu, bet arī papildinošu informāciju, kas var būt noderīga.

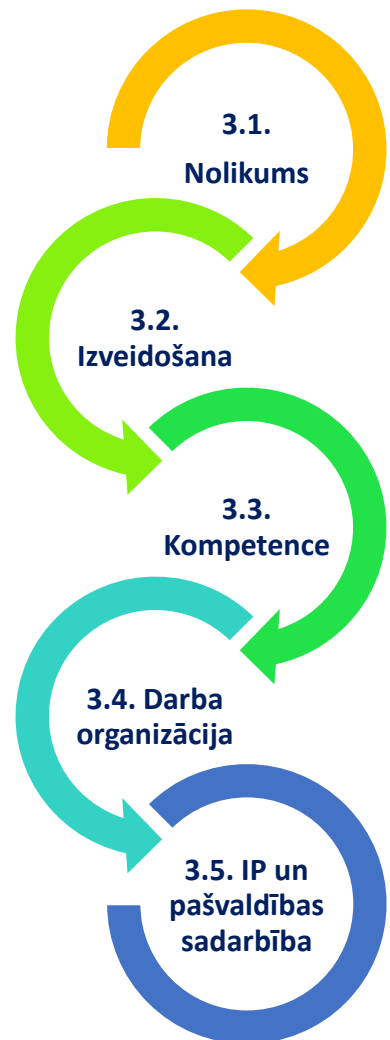
3.1. Iedzīvotāju padomes nolikums

Iedzīvotāju padomju darbību regulē pašvaldības izdots nolikums.

Pašvaldību likums nosaka, ka pašvaldībai, veidojot Iedzīvotāju padomes, ir pienākums saistošo noteikumu veidā izdot padomes nolikumu, nosakot tajā padomes izveidošanas un darbības nosacījumus, tostarp:

- 1) padomes kompetenci vietējās kopienas jautājumu izlemšanā papildus Pašvaldību likumā noteiktajam (skat. 3.3. sadaļu);
- 2) padomes darbības teritoriju;
- 3) padomes locekļu skaitu un kandidātu izvirzīšanas kārtību no katras padomes darbības teritorijas iedzīvotāju vidus, nodrošinot iespēju iedzīvotājiem izvirzīt savus kandidātus;
- 4) padomes locekļu ievēlēšanas kārtību, paredzot iespēju iedzīvotājiem tieši balsot par padomes locekļu kandidātiem;
- 5) padomes darbības termiņu;
- 6) padomes darba organizāciju;
- 7) kārtību, kādā pašvaldības institūcijas izskata iedzīvotāju padomes iesniegumus.

Ļoti svarīgi, lai pašvaldība, veidojot Iedzīvotāju padomes, par to, kādām tām būt, konsultējas ar pašvaldības iedzīvotājiem, proti, konsultējas vēl pirms Iedzīvotāju padomju nolikuma izdošanas, apspriežot visus būtiskākos nolikumā regulējamos jautājumus.

Pienākumu konsultēties ar sabiedrību par saistošo noteikumu projektiem, tātad arī par Iedzīvotāju padomes nolikuma projektu, pašvaldībām uzliek Pašvaldību likuma 46.panta trešā daļa. Proti, saistošo noteikumu projektu un tam pievienoto paskaidrojuma rakstu pašvaldības nolikumā noteiktajā kārtībā publicē pašvaldības oficiālajā tīmekļvietnē sabiedrības viedokļa noskaidrošanai, paredzot termiņu, kas nav mazāks par divām nedēļām. Saņemtos viedokļus par saistošo noteikumu projektu pašvaldība apkopo un atspoguļo šo noteikumu projekta paskaidrojuma rakstā.

Izstrādājot Iedzīvotāju padomju darbības nolikumu, vērts atcerēties šādus apsvērumus:

- Iedzīvotāju padomes ir brīvprātīgs vietējo iedzīvotāju ieguldījums, tādēļ tām nevajadzētu uzlikt nesamērīgus pienākumus, kas ir pašas pašvaldības atbildība. Piemēram, tādi pienākumi kā Iedzīvotāju padomes dalība pašvaldības iestāžu iknedēļas sapulcē nevar būt Iedzīvotāju padomes pienākums, bet gan pašas padomes brīva izvēle;
- pašvaldības nolikumā būtu svarīgi atrunāt Iedzīvotāju padomju darbības tehniskā nodrošinājuma kārtību (sanāksmes telpas, kancelejas preces u.c. izmaksas). Iedzīvotāju padomju darbības tehniskais atbalsts ir svarīgs, lai iedzīvotājiem, kuri darbojas Iedzīvotāju padomē un jau iegulda savu brīvprātīgo darbu, neradītu papildu izmaksas un veicinātu, ka Iedzīvotāju padome aktīvi strādā;
- nolikumā būtu lietderīgi noteikt ne vien pašvaldības domes, pašvaldības centrālās administrācijas, tai skaitā, novada teritoriālo vienību pārvaldnieku lomu sadarbībā ar Iedzīvotāju padomēm, lai visām iesaistītajām pusēm ir nepārprotami skaidra to loma un sadarbības nosacījumi.

NB:

Šo vadlīniju pielikumā pievienots Providus izveidots Iedzīvotāju padomju darbības Paraugnolikums, ko pašvaldības var pēc saviem ieskatiem izmantot kā pamatu, izstrādājot savas pašvaldības Iedzīvotāju padomju nolikumus.

3.2. Iedzīvotāju padomes izveidošana

Iedzīvotāju padomi ievēlē iedzīvotāji.

IEVĒLĒŠANAS KĀRTĪBA

Pašvaldību likumā attiecībā uz Iedzīvotāju padomju ievēlēšanas kārtību noteikts (58.panta sestās daļas 4.punkts): “Pašvaldība izdod Iedzīvotāju padomes darbības nolikumu, kurā nosaka padomes locekļu ievēlēšanas kārtību, paredzot iespēju iedzīvotājiem tieši balsot par padomes locekļu kandidātiem”.

IETEIKUMI:

Pašvaldību ziņā ir lemt par ievēlēšanas kārtību, taču pašvaldībai jānodrošina trīs galvenās prasības:

1. Iedzīvotāju padomes ievēlēšana notiek tiešās **vēlēšanās**, iedzīvotājiem balsojot par Iedzīvotāju padomes sastāvu, proti, pašvaldībai jānodrošina šāda iespēja, izvērtējot iespējamos risinājumus;
2. Likums **ierobežo personu loku, kas var vēlēties Iedzīvotāju padomes**, tādēļ pašvaldībai jāpārlicinās, ka iedzīvotāji, kuri piedalās Iedzīvotāju padomes vēlēšanās, atbilst likumā noteiktajiem ierobežojumiem (skatīt zemāk par vēlēšanu tiesībām).
3. Likums **noteic prasības Iedzīvotāju padomes locekļiem**, tādēļ pašvaldībai jāpārlicinās, ka iedzīvotāji, kas kandidē uz darbu Iedzīvotāju padomē, tām atbilst (skatīt zemāk par prasībām kandidātiem).

Nemot vērā to, ka Iedzīvotāju padome ir konsultatīva institūcija un tā nepieņem saistošus lēmumus pašvaldībā, būtu ieteicams ieviest pēc iespējas vienkāršu ievēlēšanas kārtību, neradot nesamērīgi augstu administratīvo slogu.

Pašvaldības pašas lemj par Iedzīvotāju padomes locekļu ievēlēšanas kārtību. Ierosmei var minēt šādus ievēlēšanas veidus:

IEDZĪVOTĀJU KOPSAPULCES teritorijās, kurās tiek veidotas Iedzīvotāju padomes.

Pašvaldībai šādā gadījumā jāpārlicinās, ka iedzīvotāji, kuri piedalās kopsapulcē, atbilst likumā noteiktajām prasībām (iedzīvotāji var kopsapulcē apliecināt, ka atbilst likuma prasībām, piemēram, parakstot apliecinājumu par atbilstību tām, kā arī uzrādot personu apliecinošu dokumentu).

Pašvaldība, izdodot Iedzīvotāju padomes nolikumu, var lemt par to, vai nosakāms minimālais kopsapulces dalībnieku skaits, lai uzskatītu kopsapulci par lemttiesīgu. Lai veicinātu lielāku iedzīvotāju aktivitāti, pašvaldība var rīkot kopsapulci, apvienojot to ar kādu citu pašvaldībai nozīmīgu pasākumu, kas pats par sevi piesaista lielāku cilvēku interesi, piemēram, pašvaldības vadošo amatpersonu vizīti attiecīgajā teritoriālajā vienībā.

Galvenās priekšrocības: 1) vienkāršots process, kuru iedzīvotājiem viegli saprast; 2) maz šķēršļu, lai piedalītos balsošanā (ja kopsapulces laiks ir pārdomāti izvēlēts); 3) iespēja satikt pašus Iedzīvotāju padomju kandidātus, iepazīties, dzirdēt viņu priekšlikumus/redzējumu; 4) mazāka administratīvā slodze pašvaldībām, lai sarīkotu vēlēšanas.

Pieejas riski: būtiskākais risks ir mazapmeklēta kopsapulce, kas rada šaubas par to, ka Iedzīvotāju padomes sastāvs ir tāds, kas reprezentē vietējos iedzīvotājus. Lai to risinātu, pašvaldība var noteikt minimālo kopsapulces dalībnieku skaitu. Svarīgi, ka tas ir samērīgs un reālistisks, proti, ņemts vērā Iedzīvotāju padomju pilnvaru apmērs (konsultatīva, nevis lemttiesīga), kā arī līdzšinējā prakse ar publisku sapulču rīkošanu un to apmeklētību.

ELEKTRONISKĀ BALSĒŠANA + KLĀTIENES BALSĒŠANA

Pašvaldības, ja tām ir pieejami attiecīgi resursi, var Iedzīvotāju padomes ievēlēšanas procesu noturēt elektroniski. Svarīgi, ka elektroniskā balsošana pieļauj iespēju identificēt balsotāju, lai noteiktu, vai viņš atbilst likuma prasībām.

Ņemot vērā digitālo plaisu starp dažādām paaudzēm, būtu svarīgi, ka arī tiem iedzīvotājiem, kuriem nav pieejama elektroniskā balsošana, ir iespēja savu balsi nodot klātienē (klientu apkalpošanas centrs, bibliotēka vai cita pašvaldības iestāde). Vienlaikus pašvaldībai jāatrod veids, kā pārliecināties, ka persona nav nobalsojusi vairākas reizes.

Šī pieeja nozīmē, ka pašvaldība nosaka noteiktu balsošanas periodu (līdzīgi publiskai apspriešanai), kura laikā iedzīvotāji var vēlēt par pieteiktajiem kandidātiem.

Pieejas priekšrocības: iedzīvotājiem ir iespēja sev ērtā veidā un laikā izteikt viedokli par kandidātiem, nav pakļauti noteiktam laikam un vietai.

Pieejas riski: 1) pašvaldībai jānodrošina iespēja pārliecināties, ka persona vēlēšanās piedalās vienu reizi; 2) noteikts laika periods iepretim vienai vēlēšanu dienai var nenodrošināt to pievienoto vērtību, kāda ir klātienē sapulcēm, kurās var personiski satikt potenciālos Iedzīvotāju padomju kandidātus, uzklaut viņu redzējumu utt.; 3) pašvaldībai jāiegulda lielāki resursi (cilvēkresursi, finanšu resursi, administratīvie resursi), taču tie vēl arvien ir mazāki, nekā organizējot "klasiskas" vēlēšanas ar vēlēšanu komisijām, balsošanas iecirkņiem, vēlētāju reģistru utt.

Aprakstītie ir tikai divi no Iedzīvotāju padomes ievēlēšanas kārtības variantiem. Katra pašvaldība var izstrādāt tieši sev piemērotāko vēlēšanu kārtību.

NB!

Iedzīvotāju padomju ievēlēšanas procesam jābūt pēc iespējas iekļaujošam. Dalībai vēlēšanās nevajadzētu radīt nesamērīgu apgrūtinājumu (pārāk liela fiziska distance līdz balsošanas vietai, pasta izdevumi, paļaušanās, ka visiem iedzīvotājiem ir pietiekamas digitālās prasmes utt.), kas var atturēt cilvēkus piedalīties Iedzīvotāju padomju vēlēšanās.

Padomes vēlēšanas ir **godīgas un caurspīdīgas**. Svarīgi, ka iedzīvotājiem nav šaubu par Iedzīvotāju padomju vēlēšanu godīgumu, lai varētu uzticēties arī Iedzīvotāju padomju darbam. Tādēļ iedzīvotājiem ir jābūt pieejamai pēc iespējas plašākai informācijai par Iedzīvotāju padomju vēlēšanām, savām tiesībām tajās piedalīties, par vēlēšanu kārtību, kā arī vēlēšanu rezultātiem jābūt atklātiem.

VĒLĒŠANU TIESĪBAS

Tiesības vēlēt Iedzīvotāju padomi

Pašvaldību likumā attiecībā uz **tiesībām vēlēt Iedzīvotāju padomes** noteikts (58.panta piektā daļa): “Padomi ir tiesīgas vēlēt fiziskās personas, kuras sasniegušas 16 gadu vecumu un ir Latvijas Republikas pilsoņi vai tādi Eiropas Savienības pilsoņi, kuri nav Latvijas Republikas pilsoņi, bet ir reģistrēti Fizisko personu reģistrā. Citus ar dzīvesvietu vai īpašuma piederību saistītus priekšnoteikumus dalībai padomes vēlēšanās var noteikt padomes nolikumā”.

Tiesības tikt ievēlētam Iedzīvotāju padomē

Pašvaldību likumā noteikts, **kas var būt Iedzīvotāju padomju loceklis (58.panta trešā un ceturtā daļa)**: “Par padomes locekli var būt fiziskā persona, kura sasniegusi 16 gadu vecumu un ir Latvijas Republikas pilsonis vai tāds Eiropas Savienības pilsonis, kurš nav Latvijas Republikas pilsonis, bet ir reģistrēts Fizisko personu reģistrā. Par padomes locekli nav atļauts būt domes deputātam, pašvaldības izpilddirektoram un viņa vietniekam”.

Pašvaldība, izdodot Iedzīvotāju padomes darbības nolikumu, tajā nosaka padomes locekļu skaitu un kandidātu izvirzīšanas kārtību no katras teritoriālās vienības teritorijas Iedzīvotāju vidus, nodrošinot iespēju Iedzīvotājiem izvirzīt savus kandidātus.

Lai arī Iedzīvotāju padomes ir konsultatīvas vietējo kopienu interešu aizstāvības grupas, likumdevējs ir lēmis tām noteikt stingras leģitimācijas prasības, salīdzinot ar citiem līdzdalības instrumentiem, kas prasa arī lielāku pašvaldību ieguldījumu, lai Iedzīvotāju padomes varētu uzsākt savu darbu. Lai šis ieguldījums sniegtu arī veiksmīgu rezultātu – ievēlētas un darboties spējīgas Iedzīvotāju padomes –, ierosinām ņemt vērā šādus apsvērumus:

- **kandidātu uzrunāšana.** Iedzīvotāji ne vienmēr paši ir gatavi izrādīt iniciatīvu kandidēšanai darbam Iedzīvotāju padomē, tādēļ var nākties laikus uzrunāt aktīvākos vietējo teritoriju kopienu līderus kandidēšanai, īpašu uzmanību pievēršot tam, lai kandidāti pēc iespējas pārstāvētu gan dažādas teritorijas (ciemus/apkaimes), gan dažādas vecuma grupas (tai skaitā, jauniešus, seniorus, strādājošos utt.);
- **plaša informēšana par Iedzīvotāju padomju izveidošanu un to darbības mērķi.** Iedzīvotāju padomju jēga un iespējamā loma, ietekme vietējās kopienas interešu aizstāvēšanā Iedzīvotājiem līdz šim ir maz zināma. Tādēļ ikvienas pašvaldības pienākums būs sniegt pēc iespējas plašāku skaidrojumu par to, ko nozīmē Iedzīvotāju padomju darbs,

kā to vietējie iedzīvotāji var izmantot savu interešu aizstāvēšanā un kādas būs šādas padomes pilnvaras. Ja iedzīvotājus šāda informācija nenasniegs, visticamāk, iedzīvotājiem būs arī maza interese kā kandidēt, tā piedalīties vēlēšanās. Plašas apspriedes ar iedzīvotājiem visā pašvaldības teritorijā, izstrādājot Iedzīvotāju padomju nolikumu, varētu būt nozīmīgas tieši informēšanas mērķa sasniegšanai;

- **iespējas detalizēt prasības balsotājiem.** Likums nosaka galvenos ierobežojumus vēlēšanu tiesībām, bet pašvaldība, izdodot Iedzīvotāju padomju nolikumu, var noteikt arī citas kvalificējošas prasības, piemēram, ka personai, lai tā varētu piedalīties Iedzīvotāju padomes vēlēšanās, ir jābūt deklarētai attiecīgajā pašvaldībā vai arī, ka Iedzīvotāju padomi var vēlēties arī personas, kurām attiecīgajā teritorijā pieder īpašums. Vienlaikus aicinām pašvaldības izvērtēt šos papildu ierobežojumus, jo tādējādi pašvaldībai ievērojami palielinās administratīvais slogs vēlēšanu nodrošināšanā, jo, papildus jau likumā noteiktajām prasībām, būs reģistros jāpārliedz arī par šiem kritērijiem.

3.3. Iedzīvotāju padomes kompetence

Iedzīvotāju padomes lēmumiem ir konsultatīvs raksturs. Tai ir iespēja sistemātiski ietekmēt pašvaldības lēmumus, ja tie skar šīs teritorijas intereses. Pašvaldībai ir jākonsultējas ar iedzīvotāju padomi par jautājumiem, kas skar attiecīgās teritorijas intereses.

Pašvaldību likumā noteikts Iedzīvotāju padomju kompetences kodols, taču pašvaldībām ir iespēja noteikt papildu kompetenci.

Likumā paredzētais kompetences kodols ir šāds: Iedzīvotāju padome izskata no Pašvaldību likuma 4. panta pirmās daļas 2., 5. un 12. punktā (tās izklāstītas zemāk) noteiktajām pašvaldības funkcijām izrietošus jautājumus, kas skar padomes darbības teritorijas iedzīvotāju intereses, un iesniedz lēmumu projektus izskatīšanai domē. Domei ir pienākums noskaidrot padomes viedokli, pirms pieņemt lēmumu par izmaiņām šajā pantā minēto pašvaldības funkciju izpildes kārtībā, ja tās var skart padomes darbības teritorijas iedzīvotāju intereses.

Pašvaldību likuma 4.panta pirmās daļas 2.punkts: “*gādāt par pašvaldības administratīvās teritorijas labiekārtošanu un sanitāro tīrību (publiskai lietošanai paredzēto teritoriju apgaismošana un uzturēšana; parku, skvēru un zaļo zonu ierīkošana un uzturēšana; pretplūdu pasākumi; kapsētu un beigto dzīvnieku apbedīšanas vietu izveidošana un uzturēšana), kā arī noteikt teritoriju un būvju uzturēšanas prasības, ciktāl tas saistīts ar sabiedrības drošību, sanitārās tīrības uzturēšanu un pilsētvides ainavas saglabāšanu*”;

Pašvaldību likuma 4.panta pirmās daļas 5.punkts: “*sniegt iedzīvotājiem daudzveidīgu kultūras piedāvājumu un iespēju piedalīties kultūras dzīvē, sekmēt pašvaldības teritorijā esošā kultūras mantojuma saglabāšanu un sniegt atbalstu kultūras norisēm*”;

Pašvaldību likuma 4.panta pirmās daļas 12.punkts: "sekmēt saimniecisko darbību pašvaldības administratīvajā teritorijā un sniegt tai atbalstu".

Pašvaldību likumā noteikts, ka Iedzīvotāju padomēm ir arī šādas **tiesības**:

- iniciēt jautājumu izskatīšanu domē, iesniedzot lēmuma projektu. (Jāņem vērā, ka likumdevējs ir noteicis jautājumu loku, par kuriem Iedzīvotāju padomēm ir tiesības iesniegt lēmumprojektus izskatīšanai domē) (Pašvaldības likuma 58.panta 2.daļa);
- sniegt domei savu viedokli vai redzējumu, ja dome lūdz Padomes viedokli par izmaiņām Pašvaldības likumā noteikto pašvaldības funkciju izpildes kārtībā un risinājums var skart padomes darbības teritorijas iedzīvotāju intereses (Pašvaldību likuma 58.panta 2.daļa);
- ierosināt publisko apspriešanu par kādu jautājumu, lēmumu par publiskās apspriešanas uzsākšanu pieņem Dome (54.panta otrā daļa);
- tiesības iesniegt iesniegumus pašvaldības institūcijām, kuru izskatīšanas kārtību nosaka Padomes nolikumā (58.panta septītā daļa).

IETEIKUMI

Kā norādīts iepriekš, pašvaldībām, izdodot Iedzīvotāju padomju nolikumu, ir iespēja noteikt papildu kompetenci. Katrai pašvaldībai, atbilstoši mērķim, kādēļ tā lēmusi izveidot Iedzīvotāju padomes savā pašvaldībā, kompetenču apjoms var atšķirties. Tipiskākās kompetences padomēm ir šādos jautājumos:

- **iesaiste attīstības plānošanas jautājumu apspriešanā** - Iedzīvotāju padomei būtu jāparedz kompetence iesaistīties attīstības plānošanas jautājumos, kas skar attiecīgo teritoriju – piemēram, iesaistot Iedzīvotāju padomes pašvaldības teritorijas attīstības plānošanas dokumentu izstrādes darba grupās, lemjot par investīciju plāniem utt.;
- **viedokļa sagatavošana par nozīmīgiem dokumentiem, saistošajiem noteikumiem** - Iedzīvotāju padomes var būt nozīmīgs partneris pašvaldībā, lai, strādājot pie nozīmīgiem noteikumiem, izmaiņām, konsultētos par tiem ar vietējiem aktīvajiem iedzīvotājiem, meklētu labākos risinājumus, novērtētu potenciālo šādu noteikumu ietekmi utt.
- **līdzdalības budžeta projektu pieteikumu izvērtēšana** - Iedzīvotāju padomes pārstāvjiem var paredzēt iespēju iesaistīties komisijas darbā, kura izvērtē līdzdalības budžeta projekta pieteikumu atbilstību līdzdalības budžeta nolikuma prasībām, izskatot projektus, kuru ieviešana paredzēta attiecīgajā teritorijā;
- **iesaiste citos jautājumos** - līdzšinējā pieredzē Iedzīvotāju konsultatīvās padomes ir bijušas iesaistītas arī tādos jautājumos kā nomināciju izvirzīšanai goda pilsoņa statusa piešķiršanai LR Proklamēšanas gadadienās, piedalījušies kā novērotāji amata konkursos, kuros tiek izvēlēti vietējās pārvaldes vadītāji, kā arī kopā ar vietējās administrācijas vadītāju apsprieduši vietējā pagasta budžeta projektu, pirms to skata pašvaldības dome.

Svarīgi ņemt vērā, ka darbs Iedzīvotāju padomē ir brīvprātīgais darbs un būtu svarīgi neuzlikt Iedzīvotāju padomēm nesamērīgu slogu tās kompetences jautājumos. Kompetences uzskaitījums sniedz skaidru priekšstatu par Iedzīvotāju padomes darba ietvaru, taču neuzliek padomēm pienākumu iesaistīties ikvienā no šiem jautājumiem, ja padome to neredz par iespējamu.

Lai izmantotu likumā noteiktās tiesības Iedzīvotāju padomei ierosināt publisko apspriešanu, kā arī tiesības iesniegt lēmumprojektu, kurš ir izskatāms domes sēdē, būtu svarīgi izskaidrot Iedzīvotāju padomju pārstāvjiem, kas jādara, lai to varētu izdarīt, jo, atšķirībā no pašvaldības darbiniekiem, iedzīvotājiem bez pieredzes pašvaldības darbā, šādu zināšanu, visticamāk, nebūs. Tāpat svarīgi nolikumā izskaidrot, kā tālāk notiek šī priekšlikuma izskatīšana, lai tas nepaliktu neizskatīts.

3.4. Iedzīvotāju padomes darba organizācija

Iedzīvotāju padomes darbs balstīts uz demokrātiskiem principiem.

Pašvaldību likumā noteikts, ka pašvaldība izdod Iedzīvotāju padomes nolikumu, kurā nosaka Iedzīvotāju padomes darbības teritoriju, darba organizāciju, padomes darbības termiņu, padomes locekļu skaitu un citus jautājumus.

IETEIKUMI

Iedzīvotāju padomes pienākums ir aizstāvēt vietējās kopienas intereses, pašvaldības teritorijas attīstību, veicināt iedzīvotāju savstarpējo sadarbību un saskaņotu rīcību kopējam labumam. Lai to nodrošinātu, svarīgi, ka padomes darbība ir balstīta uz demokrātiskiem principiem, proti:

- lēmumi padomē tiek pieņemti padomes locekļiem par tiem balsojot;
- Iedzīvotāju padome ir lemttiesīga, ja tajā piedalās vismaz puse no Iedzīvotāju padomes locekļiem;
- katram Iedzīvotāju padomes loceklim ir tiesības sasaukt Iedzīvotāju padomes sēdi, ierosināt izskatāmos jautājumus;
- Iedzīvotāju padomes sanāksmes ne retāk kā reizi ceturksnī, vienlaikus paredzot tiesības pašai Padomei lemt sanākt biežāk;
- Iedzīvotāju padomes darbība ir atklāta, ikvienam attiecīgās teritorijas iedzīvotājam ir tiesības piedalīties Iedzīvotāju padomes sēdē;
- Iedzīvotāju padomes darbība ir izsekojama – padomes sēdes tiek protokolētas un protokoli ir publiski pieejami;
- Iedzīvotāju padome uztur pastāvīgu saikni ar attiecīgās teritorijas iedzīvotājiem, laikus informējot par Iedzīvotāju padomes sēdēm, izskatāmajiem jautājumiem, kā arī

konsultējoties ar iedzīvotājiem izskatāmajos jautājumos, ja tie būtiski skar attiecīgās teritorijas intereses;

- Iedzīvotāju padomes locekļi ievēro ētikas standartus un novērš interešu konfliktus, ja pastāv risks tādiem veidoties;
- Iedzīvotāju padomes priekšsēdētājs saziņā ar pašvaldību pārstāv padomes viedokli; atbild par Iedzīvotāju padomes sēžu sasaukšanu; atbild par Iedzīvotāju padomes nolikuma prasību ievērošanu.

NB!

Padomes darba nodrošinājums. Darbs iedzīvotāju padomē ir brīvprātīgs, ja pašvaldība nenosaka citādi. Taču svarīgi, ka pašvaldība atbalsta Iedzīvotāju padomes darbību, nodrošinot to ar tehniskajiem līdzekļiem, telpām, citu nepieciešamo atbalstu.

NB!

Padomes darba atklātība. Iedzīvotāju padomēm jānodrošina savas darbības atklātība, lai iedzīvotāji tām uzticētos, kā arī būtu pastāvīgi informēti par to darbu un izprastu to darbības nozīmi. Darbības atklātību var nodrošināt ne vien ar sēžu protokolēšanu un atklātām sēdēm, bet arī ar citiem soļiem:

- **Iedzīvotāju padomes sastāvs ir publiski zināms**, vietējās kopienas pārstāvji zina, kas darbojas Iedzīvotāju padomē, kā arī ir nodrošināta kontaktinformācija, lai vajadzības gadījumā zinātu, kā sasniegt Iedzīvotāju padomi;
- **laicīga informēšana par gaidāmajām sēdēm, to darba kārtību**, izmantojot visus iespējamās saziņas kanālus (pašvaldības tīmekļa vietni, informatīvo izdevumu, kontus sociālajos medijos, ziņojuma dēļus attiecīgajā teritorijā u.c.). Svarīgi, ka informācija par Iedzīvotāju padomju sēdēm ir publiski pieejama pašvaldības tīmekļa vietnē norīsu kalendārā, lai iedzīvotāji, pašvaldības deputāti varētu saņemt šo informāciju un nepieciešamības gadījumā piedalīties;
- **informatīvie kanāli**: praksē Iedzīvotāju padomes mēdz veidot arī savu informatīvo kanālu, biežāk, kontu *Facebook* vai *draugiem.lv*, caur kuru notiek aktīvāka saziņa ar vietējiem iedzīvotājiem, kuriem ir iespēja ierosināt kādu jautājumu Iedzīvotāju padomei skatīšanai, uzdot sev svarīgu jautājumu utt. Iedzīvotāju padome var veikt virkni citu brīvprātīgu aktivitāšu, kas nav saistītas ar pašvaldības konsultēšanu, bet par kurām svarīgi nodot informāciju vietējiem iedzīvotājiem un kas vērstas uz vietējās sabiedrības aktivizēšanu, saliedēšanu (piemēram, sakopšanas talkas, saliedēšanas pasākumus utt.);
- **atskaite par paveikto**: svarīgi, ka Iedzīvotāju padome regulāri sniedz atskaiti par paveikto, ieviešot noteiktu kārtību vai tradīciju, piemēram, ka padomes darbības teritorijā reizi gadā notiek kopsapulce, ko sasauc pašvaldība, kurā, cita starpā, tiek sniegta atskaite par Iedzīvotāju padomes darbu. Tas ir svarīgi, lai iedzīvotāji varētu novērtēt, ka ar Iedzīvotāju padomes darbu ir izdevies panākt kādas vietējai kopienai svarīgas problēmas risinājumu, iedzīvotāji iesaistoties var ietekmēt pašvaldības lēmumus.

Padomes darba termiņš. Svarīgi, ka Iedzīvotāju padomes sastāvs regulāri tiek atjaunots, lai tajā varētu iesaistīties pēc iespējas plašāks vietējās kopienas iedzīvotāju loks. Tādēļ ir lietderīgi noteikt Iedzīvotāju padomes locekļu darbības termiņu un rūpēties par tā ievērošanu.

Skaidrība par pašvaldības atbildības jomām vietējās administrācijas līmenī un Iedzīvotāju padomes kompetenci. Iedzīvotāju padomes darbs pamatā ir vērsts uz vietējās kopienas vajadzībām, tādēļ īpaši svarīgi saprast, kāda loma šo vajadzību apmierināšanā būs Iedzīvotāju padomei un kāda pašvaldībai un tās vietējai administrācijai, lai neveidotos situācija, ka Iedzīvotāju padome risina saimnieciskus jautājumus, kas ir pašas pašvaldības darbs. Tāpat svarīgi to izskaidrot arī pašiem iedzīvotājiem, lai Iedzīvotāju padomi viņi neuztvertu kā pašvaldības iestādi, kurā var vērsties par jautājumiem, kas ir pašvaldības atbildība.

Atbalsts pasīvākajām Iedzīvotāju padomēm. Iedzīvotāju padomes darbība no pašvaldības uz pašvaldību atšķirsies, tāpat atšķirsies Iedzīvotāju padomju darbs vienas pašvaldības ietvaros. Tas, cik aktīvi strādās vietējās Iedzīvotāju padomes, atkarīgs no Iedzīvotāju padomju sastāva, cik aktīvi locekļi ir gatavi iesaistīties padomes darbā, kādas ir viņu zināšanas par pašvaldības darbību, utt. Praksē mēdz būt ļoti aktīvas padomes, bet mēdz būt arī tādas, kuras teju ar lielu piepūli vispār spēj sapulcēties uz sanāksmi reizi ceturksnī. Gadījumos, kur Iedzīvotāju padomes nīkuļo, būtu svarīgi sadarbībā ar vietējās teritoriālās vienības administrācijas vadību apzināt situāciju, lai izvērtētu, kāds ir nepieciešamais atbalsts, lai tās darbs tiktu aktivizēts.

3.5. Informācijas aprīte starp Iedzīvotāju padomi un pašvaldību

Iedzīvotāji pašvaldības teritoriālajās vienībās ir labi informēti par svarīgākajiem pašvaldības skatāmajiem jautājumiem un zina, ka ar Iedzīvotāju padomes palīdzību var ietekmēt pašvaldības lēmumu pieņemšanas procesu.

Informācijas aprīte starp pašvaldību un Iedzīvotāju padomi ir daļa no Iedzīvotāju padomes darba organizācijas jautājumiem, ko saskaņā ar Pašvaldību likumu, izdodot nolikumu, nosaka pašvaldība.

Vadlīnijās šim jautājumam ir pievērsta pastiprināta uzmanība, lai uzsvētu, ka tieši informācijas apmaiņa, saziņa un tās kvalitāte būtiski ietekmē to, cik veiksmīgi Iedzīvotāju padome var aizstāvēt vietējās kopienas intereses, cik lielā mērā var ietekmēt pašvaldības lēmumus, kā arī cik lielā mērā uzticas kā Iedzīvotāju padomju locekļiem, tā pašvaldības darbiniekiem un deputātiem.

Saziņas kārtībai jābūt tādai, kas nodrošina, ka:

- Iedzīvotāju padomes pārstāvji ir informēti par pašvaldības darbu un aktualitātēm;
- Iedzīvotāju padomes pārstāvjiem ir tiesības pieprasīt nepieciešamo informāciju Iedzīvotāju padomes vajadzībām (saskaņā ar Pašvaldību likuma 58.panta sestās daļas

7.punktu, Iedzīvotāju padomes nolikumā ir jānorāda kārtība, kādā pašvaldības institūcijas izskata iedzīvotāju padomes iesniegumus);

- Vietējie iedzīvotāji ir informēti par Iedzīvotāju padomes darbu.

Praksē ir gadījumi, kad Iedzīvotāju padome ikdienā lielākoties ir konsultatīva padome centrālās administrācijas (lielākoties vietējās pārvaldes) vadītājam un saskarsme ar pašvaldību, domes deputātiem kopumā ir minimāla. Citos gadījumos Iedzīvotāju padome ir konsultatīvs instruments pašvaldībai, tās deputātiem, mazāk centrālai administrācijai (tai skaitā, vietējām pārvaldēm). Neatkarīgi no tā, uz ko koncentrējies Padomes darbs, būtu svarīgi, ka starp visiem pašvaldības pārvaldes līmeņiem pastāv laba informācijas aprīte.

Iedzīvotāju padomes saziņa ar pašvaldības centrālo administrāciju, tai skaitā, teritoriālās vienības administrāciju (pagasta pārvaldi)

Labākai savstarpējai sadarbībai svarīgi, ka tiek iedibināta prakse, kā notiek savstarpēja informācijas aprīte starp Iedzīvotāju padomi un pašvaldības centrālo administrāciju, īpaši administrācijas vadītājiem Iedzīvotāju padomes darbības teritorijā. Tai jābūt vērstai uz sistemātisku informācijas aprīti, lai Iedzīvotāju padome ir informēta par svarīgākajiem attiecīgās teritorijas attīstības jautājumiem.

Piemēri no prakses liecina, ka pašvaldībās līdz šim nav izveidojusies sistemātiski sadarbības formāti ar centrālo administrāciju, bet saziņa ar vietējās administrācijas vadītāju notiek neformāli. Šajā jomā būtu lietderīgi ieviest pastāvīgus informācijas apmaiņas veidus, proti:

- pašvaldība nosaka atbildīgo darbinieku, kas nodrošina saziņu starp pašvaldību un Iedzīvotāju padomēm un pie kura Iedzīvotāju padomes var vērsties, kad tām nepieciešama kāda informācija no pašvaldības;
- pašvaldība regulāri nodrošina visas tās teritorijā darbojošās Iedzīvotāju padomes ar informāciju par svarīgākajiem visās pašvaldības mēroga jautājumiem, laikus informētu par jautājumiem, kuros nākotnē būs nepieciešama Iedzīvotāju padomes iesaiste utt.
- pašvaldība izskaidro juridiskos aspektus un pašvaldības darbības principus, kur tas ir nepieciešams, lai Iedzīvotāju padome varētu labāk īstenot savu kompetenci, kā arī izmantot savas tiesības;
- pašvaldība nodrošina atgriezenisko saiti Iedzīvotāju padomēm par visiem jautājumiem, ar kuriem Iedzīvotāju padome ir vērsusies pašvaldībā, informējot par rīcību ar tiem un panākto rezultātu.

Piemēri no prakses:

- regulāras vēstkopas no pašvaldības visām Iedzīvotāju padomēm par aktualitātēm pašvaldībā;
- publicēts notikumu kalendārs pašvaldības tīmekļa vietnē, kurā redzama informācija par Iedzīvotāju padomes sēdēm, tā pieejama arī domes deputātiem;
- atbildīgais darbinieks pašvaldībā gadījumiem, ja Iedzīvotāju padomēm nepieciešama kāda informācija no pašvaldības, kontaktpersona, pie kā vērsties.
- vietējās administrācijas vadība regulāri apmainās ar informāciju vai nepieciešamības gadījumā vēršas pie Iedzīvotāju padomes vadītāja, prasot viedokli;
- Iedzīvotāju padome aicina uz sanāksmēm vietējās administrācijas vadītāju, citus speciālistus. Dažās no apdzīvotajām vietām Iedzīvotāju padomes vēlas, lai vietējās administrācijas vadība piedalās katrā no sanāksmēm.

Iedzīvotāju padomes un pašvaldības domes deputātu saziņa

Iedzīvotāju padomes ir nozīmīgs resurss pašvaldībai, īpaši pašvaldības deputātiem, jo tās kalpo par saziņas kanālu, kā pašvaldības deputāti var gūt priekšstatu par iedzīvotāju vajadzībām dažādās pašvaldības teritorijās, kā arī iegūt citu nozīmīgu informāciju, kas ir svarīga deputāta darbā. Tādēļ svarīgi, ka Iedzīvotāju padomju pārstāvjiem ir regulāra mijiedarbība ar vietējiem politiķiem, it īpaši tajās teritorijās, no kurām pašvaldības domē nav ievēlēts neviens deputāts, jo šādos gadījumos cilvēki biežāk norāda, ka viņus pašvaldības domē, visticamāk, neviens nepārstāv.

Iedzīvotāju padomju un pašvaldības domes deputātu sadarbībā būtu jānodrošina vismaz šādas mijiedarbības formas:

- pašvaldība uzaicina uz domes sēdēm un komiteju sēdēm, kur tiek skatīti jautājumi, kuros būtu svarīgi konsultēties ar Iedzīvotāju padomēm – visām/ dažām/ vienu;
- pašvaldības vadošās amatpersonas reizi gadā tiekas ar visām Iedzīvotāju padomēm, rīko vietējo teritoriju iedzīvotāju padomju sanāksmes, kurās vienuviet satiekas pašvaldības aktīvākie iedzīvotāji un var izrunāt visus aktuālos jautājumus, tai skaitā, sadarbības uzlabošanas iespējas;
- pašvaldības deputāti cenšas savu pilnvaru laikā apciemot Iedzīvotāju padomes, lai uzklausītu vietējos iedzīvotājus un pildītu deputāta kā iedzīvotāju pārstāvja lomu.

4. Izaicinājumi un risinājumi: biežākie izaicinājumi Iedzīvotāju padomju darbībā un to risināšanas iespējas

Kā jebkurai sabiedrības līdzdalības veidam, arī Iedzīvotāju padomēm to izveidē un darbībā var būt dažādi izaicinājumi. Iedzīvotāju padomju un pašvaldību pārstāvji intervijās minēja vairākus izaicinājumus, ar kuriem līdz šim ir saskārušies, vai redz, ka tādi var rasties un ar kuriem jārēķinās pašvaldībām un iedzīvotājiem, veidojot līdzīgas padomes savās teritorijās.

Izaicinājums	Ko ar to var darīt?
Iedzīvotāji ir pasīvi, tādēļ grūti izveidot Iedzīvotāju padomi: nepiesakās kandidāti darbam padomē, mazskaitlīgas kopsapulces, kurās jāievēlē padomes locekļus.	- Ja līdz šim sabiedrība ir bijusi pasīva, bet pašvaldība samērā maz iesaistījusi iedzīvotājus savā darbā, tad Iedzīvotāju padomju izveidošana pati par sevi, visticamāk, būtiski neuzlabos situāciju. Darbs ar iedzīvotāju iesaisti prasa laiku un regularitāti un tikai tad var sagaidīt, ka veidojas laba sabiedrības līdzdalības kultūra. Svarīgi, ka pašvaldība, veidojot Iedzīvotāju padomes, investē pietiekami daudz laika un cilvēkresursu, lai radītu labvēlīgus apstākļus veiksmīgam Iedzīvotāju padomju darbam – iedzīvotājiem labi, saprotami izskaidrotu, kāds ir Iedzīvotāju padomju mērķis, kā iedzīvotāji to var izmantot un arī kādēļ pašvaldībai tas ir svarīgs, kā tā pielietos Iedzīvotāju padomju darbību. Iedzīvotāji līdz šim, visticamāk, nav daudz neko dzirdējuši par Iedzīvotāju padomēm, tādēļ labs informatīvais darbs ir izšķirošs. Pašvaldībām aktīvi jāizmanto to rīcībā esošus informēšanas kanālus: vietējo informatīvo izdevumu, ziņojumu dēli, pašvaldības tīmekļa vietni, vietējās teritorijas/pašvaldības kontu sociālajos tīklos, bibliotēku un kultūras namu, veikalus, kur izvieto informāciju utt. - Līdzšinējā prakse liecina, ka ir noderīgi ieviest regulāras (parasti – reizi gadā) iedzīvotāju kopsapulces, kurās piedalās ne vien vietējās teritorijas pārvaldes vadība, bet arī novada pašvaldības vadība, deputāti – tas piesaista lielāku vietējo iedzīvotāju interesi, bet regularitāte "pieradina" pie līdzdalības iespējas. Šādās kopsapulcēs var ieviest sadaļu par Iedzīvotāju padomes izveidi un nākotnē – tās sastāva atjaunošanu (dalībnieku

	• pārvēlēšana), darbības jautājumiem, darbības rezultātiem utt. • Kandidēšanai padomē svarīgi iepriekš uzrunāt aktīvos iedzīvotājus, kuri paši var nepamanīt vai arī kādu citu apsvērumu dēļ nepieteikt savu kandidatūru. Praksē to parasti dara gan paši aktīvisti, gan vietējās pārvaldes vadītājs/a, kuri labi pazīst vietējos iedzīvotājus. Praksē parasti uzrunā aktīvos iedzīvotājus no dažādiem pagasta ciemiem, pievērš uzmanību tam, lai kandidāti pēc iespējas pārstāvētu dažādu sabiedrības grupu intereses – jauniešus, strādājošos, pensionārus utt.
Iedzīvotāju padomes locekļu sastāvs ilglaicīgi nemainās.	• Jaunais Pašvaldību likums noteiks pienākumu pašvaldībām izstrādāt Iedzīvotāju padomes nolikumu, nosakot arī padomes darbības termiņu, tātad Iedzīvotāju padomes sastāvs regulāri būs jāatjauno. Kādēļ svarīgi regulāri atjaunot sastāvu? Lai stiprinātu pārstāvniecības lomu, kāda piešķirta Padomei – ka tā ir vietējās kopienas “acis un ausis”, tātad, nevis risina savas personīgās lietas, bet aizstāv kopienas intereses. Regulāra sastāva atjaunotne veicinās to, ka lielākai vietējo iedzīvotāju daļai būs iespēja iesaistīties šajā darbā. • Prakse parāda, ka Iedzīvotāju padomes, kuru nolikumos paredzēts Iedzīvotāju padomes locekļa darbības termiņš, to strikti nav ievērojuši, daži darbojas tajās kopš Padomes izveidošanas. Svarīgi, ka Padomes priekšsēdētājs vai cits Padomes loceklis uzņemas rūpes par vietējo iedzīvotāju uzrunāšanu kandidēšanai uz darbu Padomē, tuvojoties Padomes darbības termiņa beigām. Tas nenozīmē, ka neviens no esošajiem Padomes locekļiem nav vēlams nākamajā Padomes darbības termiņā, tieši pretēji, būtu labi, ja sastāvs nenomainās pilnībā, lai Padomē būtu zināma pārmantojamība un arī uzkrātas zināšanas par pašvaldības darbu, Padomes darbs nebūtu jāsāk no nulles. Taču šādos gadījumos svarīgi, ka vietējās kopienas iedzīvotājiem ir iespēja izteikt savu viedokli par kandidātiem, proti, atkārtoti pārvēlēt.

Iedzīvotāju padomi vietējā administrācija izjūt kā savus opozicionārus, kuri traucē darbam, neredz jēgu no Iedzīvotāju padomes.	• Vispirms, jāņem vērā, ka Iedzīvotāju padomju darbs vienas pašvaldības ietvaros, visticamāk, atšķirsies, jo atšķirsies Iedzīvotāju padomes locekļu zināšanas par pašvaldības darbu, dzīves un profesionālā pieredze, aktivitāte un ambīcijas, kā arī atšķirsies pašvaldības pārstāvju izpratne par vietējās kopienas lomu, iesaisti, sadarbību. Gadījumi, kuros aktīvo iedzīvotāju kopums – Iedzīvotāju padome – neuzticas vietējās pārvaldes vadībai, visticamāk, ir pazīme, ka līdz šim sadarbība nav bijusi veiksmīga, iedzīvotāji ilgāku laika periodu nav apmierināti, nejūtas uzklausi un neuzticas, ka vietējā pārvalde strādā labākajās kopienas interesēs. Vietējās pārvaldes vadītājs/-a ir pašvaldības darbinieks, tādēļ pašvaldībai ir jāuzņemas sava veida vidutāja loma šādos gadījumos, piemēram, ierosinot kopīgas sanāksmes (Iedzīvotāju padome + vietējās pārvaldes vadītājs + pašvaldības amatpersona), lai vienotos par sadarbības nosacījumiem, izskaidrotu vietējās pārvaldes vadītāja pilnvaras, vienotos, kuros gadījumos vietējās pārvaldes vadītājam noteikti jāvērsas Iedzīvotāju padomē vai noteikti tā jāuzklausā, kā arī kā rīkoties, kad viedokļi atšķiras. Nevar izslēgt, ka sliktas sadarbības gadījumi liecina par būtiskām problēmām pārvaldes vadītāja darbā, ir kā brīdinājuma signāls, un pašvaldībai būtu vērts izvērtēt vietējās pārvaldes vadītāja darbību, atbilstību amatam. Pašvaldībai ir arī citi instrumenti labas sadarbības veicināšanai, piemēram, iesaistot Iedzīvotāju padomes pārstāvi konkursa komisijā, kurā atlasa vietējās pārvaldes vadītāju, šādu pieeju ir izmantojusi, piemēram, Rēzeknes novada pašvaldība.
Iedzīvotāju padome nīkuļo, nespēj sanākt uz sēdēm, nespēj savākt kvorumu.	• Šādos gadījumos svarīgi, ka pašvaldība iesaistās ar savu atbalstu un iedziļinās, kādēļ šāda situācija izveidojusies – runājot ar visiem Iedzīvotāju padomes locekļiem. Gadījumā, kur tās darbību nav iespējams aktivizēt, pašvaldībai būtu jārosina jaunas Iedzīvotāju padomes vēlēšanas, dodot iespēju citiem vietējiem iedzīvotājiem strādāt Iedzīvotāju padomē.
Iedzīvotāju padomēm vāja ietekme uz	• Daudzus no jautājumiem Iedzīvotāju padomes pārstāvjiem nav iespējams atrisināt noteiktas teritorijas

pašvaldības darbu, par to darbību pašvaldība, deputāti neinteresējas.

– pagasta, pagasta apvienības līmenī, bet jārisina pašvaldības līmenī. Svarīgi, ka pašvaldība ir atsaucīga Iedzīvotāju padomju izraudītajai iniciatīvai un veido konstruktīvu sadarbību.

Attiecībā uz Iedzīvotāju padomju un pašvaldības darbinieku sadarbību, var ieviest pasākumus, kas šo sadarbību formalizē, stiprina, piemēram, pašvaldībā tiek noteikts atbildīgais darbinieks, kura pienākumi ir koordinēt iedzīvotāju padomju darbu, nodrošināt informācijas apriti starp pašvaldību un padomēm un konsultēt visos jautājumos, kas padomēm rodas (piemēram, par komiteju sēžu darba kārtībām, plānotajiem jautājumiem, atbildīgajiem speciālistiem, pie kuriem vērsties utt.).

Gadījumi, kuros pašvaldības deputātiem nav intereses par Iedzīvotāju padomju darbu, liecina, ka vai nu deputāti nav informēti par Iedzīvotāju padomju darbību, vai arī nav novērtējuši savu kā politiķa atbildību strādāt pašvaldības iedzīvotāju labā, ko nevar izdarīt, ja ignorē pašus iedzīvotājus. Šādā gadījumā vēlētājiem pašlaik ir viens instruments – vēlēšanas, kurās novērtēt līdzšinējo politiķu darbību. No 2024.gada 1.janvāra vēlētājiem būs vēl viens ietekmīgs instruments – rosināt vietējās pašvaldības domes atlaišanu vietējā referendumā.

- Pašvaldību likums nostiprinās Iedzīvotāju padomju lomu pašvaldības līmenī, jo tas paredzēs divas būtiskas ietekmes sviras: 1) Iedzīvotāju padomes varēs iesniegt lēmumprojektus pašvaldības domē, kurus pašvaldībai būs pienākums izskatīt; 2) Iedzīvotāju padomes varēs ierosināt publisku apspriešanu, un pašvaldībai būs jālemj par tās uzsākšanu.
- Svarīgi Iedzīvotāju padomes nolikumā skaidri noteikt padomes kompetenci, tai skaitā par tādiem jautājumiem kā atzinumu sniegšana par pašvaldības saistošajiem noteikumiem, tai skaitā, budžeta projektu, vai tiesības piedalīties pašvaldības domes un komiteju sēdēs.

Kāds no Iedzīvotāju padomes locekļiem izmanto Iedzīvotāju padomi, lai risinātu savu privātu vajadzību.	• Svarīgi paredzēt, ka Iedzīvotāju padomē lēmumi tiek pieņemti balsojot, lai izslēgtu iespēju, ka Iedzīvotāju padomes autoritāte tiek izmantota privātu vajadzību risināšanai, savtīgam labumam. Tāpat Iedzīvotāju padomes nolikumā būtu lietderīgi noteikt, ka gadījumos, kad Padomes loceklis nonāk interešu konflikta situācijā, viņš atturas no lēmuma pieņemšanas vai dalības Iedzīvotāju padomes sēdē. Pieredze liecina, ka Iedzīvotāju padomju locekļi spēj paši atrisināt šādas situācijas, piemēram, izsakot aizrādījumus par šādu aktivitāti vai pat vienoties, ka pārstāvis vairs neturpina darbu Padomē.
Iedzīvotāju padome darbojas noslēgti, nav saiknes ar pārstāvēto kopienu.	• Iedzīvotājiem jābūt iespējai ietekmēt Iedzīvotāju padomes darba kārtību – ierosināt skatāmos jautājumus, izteikt viedokli. Tādēļ svarīgi, ka informācija par to, kā to var izdarīt un kur vērsties, kas ir Iedzīvotāju padomes sastāvā, būtu pietiekami plaši pieejama: informatīvais izdevums, vietējie informācijas dēļi, īpaša pastkastīte ierosinājumiem utt. • Iedzīvotāju padomei regulāri nāksies savā darbā noformulēt viedokli par dažādiem jautājumiem. Svarīgi pievērst uzmanību tiem gadījumiem, kur šādu viedokli Padomei noformulēt ir grūti, jo dalās viedokļi, vai arī nav pārliecības, ka pārstāvētās kopienas iedzīvotāji Padomes pozīciju atbalstīs. Iedzīvotāju padomei būtu vērts ik pa laikam apzināt kopienas iedzīvotāju viedokli – aptaujās, rīkojot sanāksmes ar iedzīvotājiem, formulējot Padomes viedokli. Viedokļa apzināšanai noder arī neformālas padomes locekļu sarunas, telefonsarunas ar citiem ciema iedzīvotājiem, īpaši tiem, uz kuriem attieksies jautājumus, kurā prasa Padomes viedokli.

Pielikums – paraugnolikums³

_____ (darbības teritorija) _____ iedzīvotāju padomes

NOLIKUMS

Vispārīgie noteikumi

Paskaidrojumi	Paraugteksts
Padomes darbības teritorija Likums nenosaka, kāda ir Iedzīvotāju padomju darbības teritorija, tas jāizlemj pašvaldībām. Praksē visbiežāk Padomes darbības teritorija ir viens pagasts vai pilsēta, attiecīgi, Padome pārstāv šī pagasta vai pilsētas iedzīvotājus. Ja vietējie apstākļi to pieprasa, pašvaldība var lemt par citādu Padomes darbības teritorijas dalījumu, piemēram, izveidojot vienu Padomi, kas darbojas divos vai vairākos pagastos. Nosakot Padomes darbības teritoriju, svarīgi, ka tās mērogs ļauj Padome pārstāvēt vietējo kopienu iedzīvotāju intereses un operatīvi risināt kopienai svarīgus jautājumus. Padomes sastāvs Nolikumā ir jāatrunā Padomes locekļu skaits. Lemjot par locekļu skaitu, svarīgi, ka, no vienas puses, skaits ir pietiekams un ļauj svarīgākajām sociālajām grupām (teritoriāli – ciemi, vecuma grupas – jaunieši, seniori, strādājošie utt.) būt pārstāvētām, bet, no otras puses, skaitam nevajadzētu būt pārāk lielam, lai tas	1. Iedzīvotāju padome ir konsultatīva institūcija, kas sastāv no _____ (darbības teritorijas) _____ iedzīvotājiem. 2. Padomes sastāvā darbojas ne mazāk kā _____ (skaits) _____.

³ Paraugnolikums ir izstrādāts ar mērķi palīdzēt pašvaldībām izstrādāt nolikumu Iedzīvotāju padomēm, ja pašvaldība tādas lemj veidot savā teritorijā. Paraugnolikums var kalpot kā ierosinājums jau esošām Padomēm, pilnveidojot to nolikumus. Šī paraugnolikuma izstrādē tika izmantoti vairāki Iedzīvotāju padomju nolikumi - Salacgrīvas novada apdzīvoto vietu Iedzīvotāju konsultatīvās padomes nolikums, Ropažu novada Stopiņu pagasta Iedzīvotāju konsultatīvās padomes nolikums, Kandavas pilsētas iedzīvotāju konsultatīvās padomes nolikums, Rēzeknes novada Iedzīvotāju konsultatīvās padomes paraugnolikums un Nevalstisko organizāciju un Ministru kabineta sadarbības memoranda īstenošanas padomes nolikums.

neapdraud padomes darbību (grūtības sasaukt padomi, lai tā būtu lemttiesīga; grūtības izdiskutēt, pieņemt lēmumus utt.) Praksē novērojamas, ka biežāk ir vismaz 7 dalībnieki, dažās padomes dalībnieku skaits tuvojās 20.	
---	--

Padomes uzdevumi, tiesības un pienākumi

Skaidrojumi	Paraugteksts
Padomes uzdevumi Padomes uzdevums ir nodrošināt iedzīvotāju interešu pārstāvību pašvaldībā. Likumdevējs ir noteicis Padomes kompetences kodolu, taču Pašvaldība drīkst papildināt šo sarakstu ar citiem Padomei piešķiramiem uzdevumiem, nosakot tos Nolikumā. Paraugnolikumā ir ietverts Padomes kompetences kodols - Paraugnolikuma 3.1-3.6 punkti, kā arī ietverti tādi jautājumi, ar kuriem Padomes nodarbojas praksē šobrīd (3.7-3.10).	3. Padomes uzdevums ir nodrošināt ____ (darbības teritorijas) ____ iedzīvotāju interešu pārstāvību pašvaldībā šādos jautājumos: 3.1. pašvaldības administratīvās teritorijas labiekārtošana un sanitārā tīrība (publiskai lietošanai paredzēto teritoriju apgaismošana un uzturēšana; parku, skvēru un zaļo zonu ierīkošana un uzturēšana; pretplūdu pasākumi; kapsētu un beigto dzīvnieku apbedīšanas vietu izveidošana un uzturēšana); 3.2. teritorijas un būvju uzturēšanas prasību noteikšana, ciktāl tā saistīta ar sabiedrības drošību, sanitārās tīrības uzturēšanu un pilsētvides ainavas saglabāšanu; 3.3. iedzīvotājiem sniedzamais kultūras piedāvājums un iespējas piedalīties kultūras dzīvē; 3.4. pašvaldības teritorijā esošā kultūras mantojuma saglabāšana; 3.5. atbalsts kultūras norisēm; 3.6. atbalsta sniegšana saimnieciskās darbības sekmēšanai; 3.7. iedzīvotāju sociālās, izglītības un sporta vajadzības; 3.8. pašvaldības un tās teritoriālo vienību (pagastu) budžets (ienākumu un izdevumu tāme); 3.9. nozīmīgi attīstības projekti, it īpaši tie, kas attiecas uz pārstāvētas teritorijas attīstību; 3.10. citi jautājumi, kas svarīgi iedzīvotājiem.

	4. Padomei, pildot uzdevumus, ir šādi pienākumi: 4.1.pastāvīgi apzināt vietējo iedzīvotāju vajadzības, 4.2.reaģēt uz vietējo iedzīvotāju ierosinājumiem; 4.3.informēt vietējos iedzīvotājus par Padomes darbu, Padomes sanāksmēm un to darba kārtību.
Padomes tiesības Saskaņā ar Pašvaldības likumu, Padomei ir tiesības: 1) iniciēt kādu jautājumu izskatīšanu domē, iesniedzot lēmuma projektu. Likumdevējs ir noteicis jautājumu loku jeb pašvaldības funkcijas, par kurām Padomei ir tiesības uzsākt procesu un iesniegt lēmuma projektus izskatīšanai domē (Pašvaldības likuma 58.panta 2.daļa); 2) sniegt domei savu viedokli vai redzējumu, ja dome lūdz Padomes viedokli par izmaiņām Pašvaldības likumā noteikto pašvaldības funkciju izpildes kārtībā un risinājums var skart padomes darbības teritorijas iedzīvotāju intereses (Pašvaldību likuma 58.panta 2.daļa); 3) iesniegt iesniegumus pašvaldības institūcijām (58.panta 7. daļa). 4) ierosināt rīkot publisko apspriešanu (Pašvaldību likuma 54.pants). Pašvaldībai, pieņemot Nolikumu, ir tiesības papildināt jautājumu loku, kuros Padome ir tiesīga sagatavot lēmuma projektus izskatīšanai domē. Piemēram, var paredzēt, ka kādā no jautājumiem, kas minēti Nolikuma 3.7.-3.9. punktos, Padomei ir tiesības	5. Padomei ir tiesības 5.1.sagatavot lēmumu projektus izskatīšanai domē par Nolikumā 3.1 - 3.6 punktos minētiem jautājumiem; 5.2. sniegt domei viedokli, gadījumos, kad dome to lūdz darīt; 5.3.iesniegt iesniegumus pašvaldības institūcijām; 5.4. ierosināt rīkot publisko apspriešanu; 5.5. pieprasīt un saņemt no pašvaldības informāciju, kas saistīta ar Padomes uzdevumiem.

sagatavot lēmuma projektu un iesniegt to izskatīšanai domē.	
NB! Vadlīniju 3.3. nodaļā, sadaļā par Padomes kompetenci ir aprakstīti vairāki nozīmīgi aspekti, ar kuriem vērts iepazīties, izstrādājot nolikumu.	

Padomes izveides kārtība un darbības termiņš

Skaidrojumi	Paraugteksts								
Padomes loceklim izvirzāmās prasības Pašvaldību likumā ir noteiktas kvalificējošās prasības padomes locekļiem - vecums un pilsonība. Likumdevējs ir noteicis, kuras amatpersonas nedrīkst darboties padomes darbā un šis saraksts nav papildināms.	6. Par padomes locekli var būt fiziskā persona, kura sasniegusi 16 gadu vecumu un ir Latvijas Republikas pilsonis vai tāds Eiropas Savienības pilsonis, kurš nav Latvijas Republikas pilsonis, bet ir reģistrēts Fizisko personu reģistrā. 7. Par Padomes locekli nav atļauts būt domes deputātam, pašvaldības izpilddirektoram un viņa vietniekam.								
Padomes izveides kārtība Pašvaldību likumā noteiktās prasības uz Iedzīvotāju padomju vēlēšanām ir šādas: - noteikts personu loks, kas var piedalīties Iedzīvotāju padomju ievēlēšanā; - noteikts personu loks, kas var būt kandidāti. - Padomes tiek ievēlētas, iedzīvotājiem tieši balsojot. Ievērojot likuma prasības, Iedzīvotāju ievēlēšanas kārtību nosaka pati pašvaldība.	8. Kandidātu izvirzīšanas kārtība: <table border="1"> <thead> <tr> <th><i>A variants :</i> <i>Padomes ievēlēšana kopsapulcē</i></th><th><i>B variants:</i> <i>Padomes ievēlēšana ar pašvaldības starpniecību</i></th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>8.1. Kandidātus Padomes locekļa amatam izvirza _____ (darbības teritorijas) iedzīvotāji, kandidatūras izvirzot ____ (darbības teritorijas) ____ iedzīvotāju kopsapulcē.</td><td>9.1. Pašvaldība izsludina pieteikšanos Padomes locekļa amatam, aicinājumu publicējot _____</td></tr> <tr> <td>8.2. Padomes locekļu vēlēšanas notiek ____ (darbības teritorijas) ____</td><td>9.2. Ikvienam iedzīvotājam ir tiesības pieteikt savu kandidatūru Padomes locekļa amatam, iesniedzot pieteikumu Pašvaldības noteiktajā laikā un veidā;</td></tr> <tr> <td></td><td>9.3. Pašvaldība organizē balsošanu par Padomes kandidātiem, ievieojot ____ (pašvaldības tīmekļa vietnē) ____ Padomes</td></tr> </tbody> </table>	<i>A variants :</i> <i>Padomes ievēlēšana kopsapulcē</i>	<i>B variants:</i> <i>Padomes ievēlēšana ar pašvaldības starpniecību</i>	8.1. Kandidātus Padomes locekļa amatam izvirza _____ (darbības teritorijas) iedzīvotāji, kandidatūras izvirzot ____ (darbības teritorijas) ____ iedzīvotāju kopsapulcē.	9.1. Pašvaldība izsludina pieteikšanos Padomes locekļa amatam, aicinājumu publicējot _____	8.2. Padomes locekļu vēlēšanas notiek ____ (darbības teritorijas) ____	9.2. Ikvienam iedzīvotājam ir tiesības pieteikt savu kandidatūru Padomes locekļa amatam, iesniedzot pieteikumu Pašvaldības noteiktajā laikā un veidā;		9.3. Pašvaldība organizē balsošanu par Padomes kandidātiem, ievieojot ____ (pašvaldības tīmekļa vietnē) ____ Padomes
<i>A variants :</i> <i>Padomes ievēlēšana kopsapulcē</i>	<i>B variants:</i> <i>Padomes ievēlēšana ar pašvaldības starpniecību</i>								
8.1. Kandidātus Padomes locekļa amatam izvirza _____ (darbības teritorijas) iedzīvotāji, kandidatūras izvirzot ____ (darbības teritorijas) ____ iedzīvotāju kopsapulcē.	9.1. Pašvaldība izsludina pieteikšanos Padomes locekļa amatam, aicinājumu publicējot _____								
8.2. Padomes locekļu vēlēšanas notiek ____ (darbības teritorijas) ____	9.2. Ikvienam iedzīvotājam ir tiesības pieteikt savu kandidatūru Padomes locekļa amatam, iesniedzot pieteikumu Pašvaldības noteiktajā laikā un veidā;								
	9.3. Pašvaldība organizē balsošanu par Padomes kandidātiem, ievieojot ____ (pašvaldības tīmekļa vietnē) ____ Padomes								

Paraugnolikumā piedāvāti divi iespējamie risinājumi kā ievēlēt Padomes locekļus: Padomes ievēlēšana kopsapulcē (A variants) Daudzās pašvaldībās ir prakse, ka domes vadība un deputāti reizi gadā dodas uz pašvaldības teritoriālajām vienībām/ pagastiem, lai kopā ar šīs teritorijas/ pagasta iedzīvotājiem pārrunātu svarīgos jautājumus. Dažviet tās tiek uzskatītas par iedzīvotāju kopsapulcēm vai arī šādas tikšanās apvienotas ar iedzīvotāju kopsapulci un tās tiek izmantotas, lai ievēlētu Iedzīvotāju padomes locekļus. Sapulcē notiek kandidātu izvirzīšana un balsošana. Ievēlot Padomi kopsapulcē, svarīgi rūpēties par to, lai vēlēšanu process tiek piefiksēts kopsapulces protokolā, atspoguļojot gan kandidātu izvirzīšanu, gan balsojumu, gan rezultātus. Kopsapulces protokolā jānorāda tās dalībnieki, kopsapulces vadītājs un protokolists. Kopsapulcē var ievēlēt arī balsu skaitītājus – vienu personu vai vairākas (balsu skaitīšanas komisija), kura veiks balsu skaitīšanu. Šādā formātā nav svarīgi, kurš vada un sasauca kopsapulci, svarīgi, ka kopsapulces lēmumi ir piefiksēti un saprotami. Pašvaldībai, pirms kopsapulces jāpārliedz, ka Padomes kandidāti un balsotāji atbilst Pašvaldību likuma 58.panta prasībām.	iedzīvotāju kopsapulcē. 8.3. Padomi ir tiesīgas vēlēt fiziskās personas, kuras sasniegušas 16 gadu vecumu un ir Latvijas Republikas pilsoņi vai tādi Eiropas Savienības pilsoņi, kuri nav Latvijas Republikas pilsoņi, bet ir reģistrēti Fizisko personu reģistrā. 8.4. Kopsapulces dalībnieki balso par Padomes kandidātiem, protokolā norādot gan kopsapulces dalībnieku skaitu, gan nodotās balsis par katru Padomes locekļa kandidātu. 8.5. Padomē ir ievēlēti tie _____ kandidāti, kuri balsošanā saņēmuši lielāko balsu skaitu. 8.6. Ja ievēlētā Padomes locekļa pilnvaras tiek izbeigtas pirms pilnvaru termiņa beigām, viņa vietā līdz attiecīgā pilnvaru termiņa beigām stājas nākamais balsošanā lielāko balsu skaitu saņēmušais kandidāts. 8.7. Ja balsošanā vairāki kandidāti saņēmuši vienādu balsu skaitu, kopsapulces dalībnieki nosaka, kādā kārtībā tiek izvēlēts pārstāvis darbam Padomē līdz	locekļu kandidātu sarakstu, norādot termiņu, kurā notiek balsošana, un informāciju, kādā veidā balsojums iesniedzams. 9.4. Par izvirzītajiem kandidātiem ir veicama ____ (darbības teritorijas) ____ iedzīvotāju tiešā balsošana, kas notiek vienlaikus klātienē un elektroniski. 9.5. Padomi ir tiesīgas vēlēt fiziskās personas, kuras sasniegušas 16 gadu vecumu un ir Latvijas Republikas pilsoņi vai tādi Eiropas Savienības pilsoņi, kuri nav Latvijas Republikas pilsoņi, bet ir reģistrēti Fizisko personu reģistrā. 9.6. Klātienē balsošana notiek _____ 9.7. Elektroniskai balsošanai izmanto _____. 9.8. Padomē ir ievēlēti tie _____ kandidāti, kas balsošanā saņēmuši lielāko balsu skaitu. Padomes sastāvu apstiprina dome, pašvaldības mājas lapā publicējot apkopotu informāciju par to, cik balsis saņēmis katrs Padomes locekļa kandidāts. 9.9. Ja ievēlētā Padomes locekļa pilnvaras tiek izbeigtas pirms pilnvaru termiņa beigām, šī Padomes locekļa vietā līdz attiecīgā pilnvaru termiņa beigām stājas nākamais balsošanā lielāko balsu skaitu saņēmušais kandidāts. 9.10. Ja balsošanā vairāki kandidāti saņēmuši vienādu balsu skaitu, Pašvaldība nosaka kādā kārtībā tiek izvēlēts pārstāvis darbam
---	---	--

Padomes ievēlēšana ar pašvaldības starpniecību (B variants) Otra pieeja ir ievēlēt Padomi, nosakot vēlēšanu periodu, kura laikā iedzīvotāji var izteikt savu viedokli (klātienē, elektroniski). Šādā situācijā ir svarīgi atrunāt gan kandidātu izvirzīšanas kārtību, gan balsošanu par izvirzītajiem kandidātiem, nodrošinot, ka iedzīvotāji tieši ievēlē Padomes locekļus. Tāpat nolikumā jānorāda, kāds rīks vai platforma tiks izmantota informācijas nodošanai, elektroniskai balsošanai, kā arī tas, kur var veikt tiešo klātienes balsošanu, ja tāda ir paredzēta. Arī šajā gadījumā pašvaldībai jāpārliedz, ka kandidāti darbam Padomē, kā arī balsotāji atbilst Pašvaldību likuma 58.panta prasībām. NB! Paraugnolikumā iezīmēti divi vienkāršākie ievēlēšanas varianti, taču pašvaldības var izstrādāt arī citu Padomes ievēlēšanas kārtību. Vadlīniju 3.2. nodaļā ir aprakstīti vairāki svarīgi principi, kurus būtu vērts ņemt vērā, risinot jautājumu par Iedzīvotāju padomes vēlēšanām. Izmaiņas Padomes sastāvā Lai izvairītos no pienākuma rīkot ārkārtas Padomes locekļu vēlēšanas, gadījumā, ja kādam no Padomes locekļiem izbeidzas pilnvaras (Padomes	attiecīgā pilnvaru termiņa beigām. 8.8. Ja Padomes locekļu skaits ir mazāks kā _____ punktā noteiktais, uz atlikušo Padomes pilnvaru termiņu tiek rīkotas ārkārtas Padomes vēlēšanas.	Padomē līdz attiecīgā pilnvaru termiņa beigām. 9.11. Ja Padomes locekļu skaits ir mazāks kā _____ punktā noteiktais, uz atlikušo Padomes pilnvaru termiņu tiek rīkotas ārkārtas Padomes locekļu vēlēšanas.
--	---	--

pārstāvis atsauc savu darbību Padomē vai tiek izslēgts no Padomes darba), paraugnolikumā ir ietverts punkts, kas paredz izveidot "rezervistu sarakstu". Rezervisti ir tie Padomes kandidāti, kas netika ievēlēti sākotnējās vēlēšanās, jo citi ieguva vairāk balsu. Rezervisti var tikt iesaistīti Padomes darbā uz atlikušo Padomes darbības termiņu.	
	9. Ja dalībai Padomes darbā nepiesakās atbilstošs kandidātu skaits, viena mēneša laikā tiek rīkotas atkārtotas Padomes locekļu vēlēšanas.
Padomes sastāva atjaunotne Lai nodrošinātu, ka Padomes sastāvs regulāri mainās, Paraugnolikumā ir punkts, kas paredz, ka Padomē ievēlēto pārstāvi var ievēlēt ne ilgāk, kā divus Padomes pilnvaru termiņus pēc kārtas. Šis nav obligāts nosacījums un katra pašvaldība var izvēlēties savu, labāko risinājumu. Padomes sastāva atjaunotne ir svarīga Padomes izveidošanas mērķa sasniegšanai – lai Padome pārstāvētu vietējās kopienas intereses, kā arī plašāks kopienas dalībnieku loks var iesaistīties Padomes darbā.	10. Padomē ievēlēto pārstāvi var izvirzīt atkārtoti uz balsošanu ne vairāk kā divus Padomes pilnvaru termiņus pēc kārtas.
Padomes darbības termiņš Pašvaldību likumā noteikts, ka nolikumā ir jānosaka Padomes darbības termiņš. Praksē konstatēts, ka tipiski Padomes darbības termiņš	11. Padomes darbības termiņš ir ____ (____) gadi.

saskan ar domes pilnvaru termiņu, taču ir arī izņēmumi, piemēram, 2 gadi. Pašvaldībai, izvēloties savu risinājumu, svarīgi ņemt vērā ka darbības termiņš nevar būt pārāk īss, jo Padomes locekļiem nepieciešams zināms "ieskriešanās" laiks, lai saprastu, kā darboties, nodibinātu sadarbību ar pašvaldību vietējo pārvaldi utt. Vienlaikus, tam nevajadzētu būt pārāk garam, jo tad tas var atturēt iedzīvotājus kandidēt uz darbu Padomē, nevēloties uzņemties saistības uz pārāk ilgu laika periodu.	
---	--

Padomes darba organizācija

Skaidrojumi	Paraugteksts
Padomes sanāksšanas biežums Nolikumā paredzēts, ka Padome sanāk ne retāk kā reizi ceturksnī, ar tiesībām sanākt biežāk, lai tādā veidā iestrādātu mehānismu, ka ievēlētā Padome funkcionē. Pieredze rāda, ka Iedzīvotāju padomes pašas lemj par sev atbilstošāko darbības ritmu - ir Padomes, kas sanāk minimālo reižu skaitu, bet ir Padomes, kuras regulāri sanāk reizi mēnesī. Padomes priekšsēdētājs Padomes darbu vada tās priekšsēdētājs. Svarīgi, ka Padomes sēdes ir atklātas un tajās var piedalīties ikviens vietējās kopienas iedzīvotājs. Parasti Padomes sēdi var sasaukt Padomes priekšsēdētājs vai noteikts skaits Padomes locekļu, ja radusies nepieciešamība pēc Padomes lēmuma.	12. No Padomes locekļiem tiek ievēlēts Padomes priekšsēdētājs, priekšsēdētāja vietnieks un sekretārs. 13. Padomi vada tās priekšsēdētājs vai viņa prombūtnē - priekšsēdētāja vietnieks. 14. Padomes sēdes sasauc Padomes priekšsēdētājs ne retāk kā reizi ceturksnī vai biežāk, ja to pieprasa vismaz _____ Padomes locekļi vai Padomei ir jāpieņem lēmuma projekts izskatīšanai domē. 15. Padomes gaitu protokolē - Padomes sekretārs un to paraksta Padomes priekšsēdētājs. Protokolu oriģināli glabājas _____. 16. Padome ir lemttiesīga, ja Padomes sēdē piedalās vismaz puse no Padomes locekļiem. 17. Padomes lēmumi tiek pieņemti, Padomes locekļiem atklāti balsojot. Ja balsu skaits ir vienāds, noteicošā ir Padomes priekšsēdētāja balss. 18. Padomes sēdes ir atklātas un uz tām var tikt aicināts pašvaldības teritoriālās vienības vadītājs (pārvaldnieks), pašvaldības domes deputāti un pašvaldības centrālās pārvaldes

Padomes locekļi pienākumi

Nolikumā vajadzētu atrunāt skaidrus noteikumus attiecībā uz Padomes locekļa pienākumiem līdzdarboties Padomes darbā, paredzot gadījumus, kādos Padomes locekļa amats tiek zaudēts vai izbeigts. Paraugnolikumā ir piedāvāti tipiskie gadījumi: 1) Padomes locekli var atbrīvot no pienākumu pildīšanas Padomē gadījumos, ja viņš pats izteicis šādu vēlmi; 2) Padomes loceklis noteiktu reižu skaitu (pēc kārtas) nav piedalījies Padomes sēdēs bez attaisnojoša iemesla. Pašvaldība var izvēlēties labāko un atbilstošāku risinājumu, papildinot ar citiem gadījumiem, kad Padomes locekļa pilnvaras tiek izbeigtas.

Lemjot kādu jautājumu, pastāv risks, ka Padomes loceklis var nonākt interešu konfliktā. Lai mazinātu riskus, ka Padomes locekļi darbību Padomē izmanto savtīgās interesēs, svarīgi noteikt rīcību šādos gadījumos. Nolikumā piedāvāto interešu konflikta skaidrojumu un rīcību var precizēt, taču svarīgi nostiprināt principu, ka darbs Padomē ir vietējās kopienas nevis atsevišķu indivīdu labumam, tādējādi stiprināt Padomes kā vietējo iedzīvotāju interešu pārstāvja reputāciju.

un iestāžu vadītāji, nevalstisko organizāciju, uzņēmējsabiedrību un iedzīvotāju pārstāvji.

19. Padomes locekli var atbrīvot no pienākumu pildīšanas Padomē gadījumos, ja Padomes loceklis pats izteicis šādu vēlmi vai arī _____ reizes pēc kārtas nav piedalījies Padomes sēdēs bez attaisnojoša iemesla. Par padomes locekļa atbrīvošanu lēmumu pieņem Padome.

20. Padomes loceklis, pildot Padomes locekļa amatu, darbojas attiecīgās teritorijas iedzīvotāju interesēs un izvairās no interešu konflikta. Padomes loceklis atturas no dalības sēdē vai atturas no tādu lēmumu pieņemšanas, kas ietekmē vai var ietekmēt Padomes locekļa, tā radnieka, tam piederoša uzņēmuma personiskās vai mantiskās intereses.

21. Ja Padomes loceklis ir pieļāvis interešu konflikta situāciju, Padomei ir tiesības lemt par Padomes locekļa pilnvaru izbeigšanu.

Padomes darbības nodrošinājums

Skaidrojumi	Paraugteksts
Nolikumā būtu ieteicams nostiprināt pašvaldības atbalstu Padomes darbam, piemēram, paredzot, ka pašvaldība nodrošina Padomi ar sanāksmes telpām, izplata informāciju par Padomes darbu un ievieto savā mājas lapā informāciju par	22. Padomes sēžu organizēšanai Padome izmanto pašvaldības īpašumā esošas telpas, iekārtas un aprīkojumu, iepriekš saskaņojot to ar _____ domes administrāciju.

Padomes sēdēm un pieņemtajiem lēmumiem.	23. Informācija par plānoto Padomes sēdi tiek ievietota _____ vismaz _____ dienas pirms Padomes sēdes, norādot Padomes sēdes norises vietu un izskatāmos jautājumus.
---	--

Sadarbība ar _____ pašvaldības domi

Skaidrojumi	Paraugteksts
Nolikumā būtu jāparedz Padomes iespējas regulāri satikt domes vadību un deputātus, lai veidotu saikni starp pašvaldības domes un Padomes darbu. Šajā sadaļā var tikt iekļauta arī prasība, ko paredz Pašvaldību likums, proti, Padomes Nolikumā ir jānosaka kārtību, kādā pašvaldības institūcijas izskata Padomes iesniegumus. NB! Plašāk par svarīgākajiem aspektiem par informācijas apriti starp Iedzīvotāju padomi un pašvaldības domi aprakstīts Vadlīniju 4.nodaļā.	24. _____pašvaldības _____ domes priekšsēdētājs un deputāti vismaz vienu reizi gadā tiekas ar Padomi, lai apspriestu ar Padomes darbību saistītus jautājumus. 25. Pašvaldībai ir pienākums _____ dienu laikā izskatīt iesniegumus (tai skaitā lēmumprojektus), ko iesniegusi Padome, un lemt par iesnieguma (arī lēmumprojekta) turpmāko virzību, nosakot par to atbildīgo pašvaldības institūciju. 26. Padomes locekļiem, pārstāvot Padomi, ir tiesības piedalīties _____ pašvaldības domes sēdēs un komiteju sēdēs ar padomdevēja tiesībām.